

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 97 – תשע"ח

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

האם צריך לקבוע שוב את המזוזה לאחר הסוכות?

האריה האחרון

וַיִּשְׁאַר אֶף נֶחַ וְאַשְׁרֵי אֹתוֹ בַּתְּכָה (ז', כ"ג)

והביא רש"י: ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם (משלי י"א, ל"א).

ויש להבין: הלא לא הנחש ממית אלא החטא ממית, ומה חטא נח שאיחר מזונות לאריה הלא יום ולילה מסר נפשו להאכיל את כל הבע"ח ולכל בע"ח את האוכל המיוחד שלו, ומה טענה היתה על נח שאיחר לתת לו מזונות?

וביאר הג"ר אברהם קלמנוביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר שהאריה שהיה בתיבה לא היה עוד אריה אלא היה האריה האחרון בעולם, ולכן היה על נח אחריות כבדה על חיותו של האריה שאם ימות לא יהיה עוד אריה בעולם, ולא יהיה משמעות להלכה הראשונה בשו"ע 'יתגבר כארי לעבוד את הבורא' שהרי לא יהיה אריה ולא יהיה כמודל לחיקוי לעבודת הבורא, ע"כ.

ודבר זה מחייב את כל אחד ואחד מאיתנו שהרי חייב כל אדם לומר 'בשבילי נברא העולם', ועל האדם לחשוב כאילו הוא האריה האחרון שהרי את תפקידו רק הוא יכול למלא ובלעדיו ישאר חלל בכל העולם.

יש לדון בחדר בתוך הבית שמורידים את גגו בחג הסוכות לצורך בניית הסוכה, האם כשמשיבים את הגג צריך להוריד את המזוזה ולקבועה שוב כיון שהחדר היה פטור ממזוזה במשך חג הסוכות ויש כאן משום 'תעשה ולא מן העשוי' או לאו?

הנה כתב המ"ב (סוף סימן תרכ"ו) וז"ל "כתב הפמ"ג סוף סימן תרמ"ג מזוזה בסוכה פטור, ומשמע חדר שכל השנה דר בו תמיד ובסוכה מסיר הגג אפ"ה בסוכות פטורה דבשבעה ימים לאו קבע מיקרי".

וכתב השערי תשובה שם בשם הפר"ח דאם לא הסיר את המזוזה לפני עשיית הסוכה צריך לאחר החג להסיר את המזוזה ולקבועה מחדש דכיון שהיה המקום פטור ממזוזה בחג יש בזה משום תעשה ולא מן העשוי.

אך הביא השערי תשובה בשם שו"ת ארבעה טורי אבן (סי' י"ד) שהשיב לבעל הפר"ח דאין בזה משום תעשה ולא מן העשוי וא"צ לקבוע את המזוזה מחדש, כיון שפסול זה לא הוי אלא אם מתחילה נעשה הדבר בפסול, כגון שהטיל ציצית בבגד שאין בו ד' כנפות ואח"כ עשה את הכנף הרביעי, דכיון שמתחילה כשהטיל את הציציות לא היה הבגד מחוייב כלל בציצית יש בזה משום תעשה ולא מן העשוי, וכן אם הניח סכך מחובר ואח"כ תלשו מן הקרקע, או קבע את המזוזה במשקוף תלוש.

אבל הכא שמתחילה נעשתה המזוזה בהכשר בחדר שחייב במזוזה, אף שלאחמ"כ הורידו התקרה ונפטר החדר אין בזה משום תעשה ולא מן העשוי, דכיון שנעשה מתחילה בהכשר לא בטלה ממנו עשייתו הראשונה.

והנה סוכה שנעשתה בהכשר ומחמת ירידת גשמים החזיר את הגג מעל התקרה, ודאי שלכו"ע אין בזה משום 'תעשה ולא מן העשוי', כיון שהפסול אינו בגוף הסוכה אלא מחמת דבר חיצוני, אבל הכא

שמסיר את הגג שהוא מגוף הבית בזה נחלקו האם נחשב שהעשייה הראשונה בטלה שהרי כעת חסר בגוף הבית המחוייב במזוזה, או שמ"מ הכל הולך אחר תחילת העשייה וכיון שמתחילה היה כאן בית החייב במזוזה אי"צ לחזור ולקבוע המזוזה מחדש.

ועיין בפתחי תשובה (יור"ד רפ"ו ס"ק י"ג) שהביא בשם גדול אחד (בעל הפר"ח) דלדעת הפוסקים שאם אין דלת (משקוף) פטור ממזוזה, אם קבעה כשהיה דלת ואח"כ ניטלה הדלת וחזר ותלאה, יש בזה משום תעשה ולא מן העשוי כיון שבשעה שנחסר הדלת לא היה החדר מחוייב במזוזה כלל.

ובשו"ת ארבעה טורי אבן נחלק עליו וכתב שכיון שבתחילה נעשה בהכשר אף שאח"כ נפטר החדר ממזוזה אין בזה משום 'תעשה ולא מן העשוי' כאשר חזר ונתקן, ויסוד מחלוקתם הוא כנ"ל דכיון שלשיטת הנ"ל קיום הדלת הוא מיסוד חיובי מזוזה האם כאשר ניטל המשקוף נפקע העשיה הראשונה או לא.

ועל דרך זה נחלקו בענין ציצית המג"א והט"ז (בסי' ט"ו על השו"ע ס"ב) כשנקרע כנף עם ציצית מהבגד, האם יכול לחזור ולתופרו או שיש בזה משום תעשה ולא מן העשוי, דעת המג"א היא שיכול לחזור ולתופרו ואין בזה משום תעשה ולא מן העשוי כיון שתחילת עשיית בגד זה היתה בכשרות.

ודעת הט"ז היא שכאשר נקרע הכנף מן הבגד בטלה עשייה ראשונה ויש בזה את הפסול של 'תעשה ולא מן העשוי', ולכאוף נחלקו במחלוקת הנ"ל דהכא נמי כשנקרע הבגד חסר בגוף המחייב של הציצית, ודעת המג"א היא כדעת ארבעה טורי אבן שלא בטלה עשייה ראשונה ולכך הציצית כשרה, ודעת הט"ז היא כדעת הפר"ח שבטלה עשייה ראשונה ויש כאן משום 'תעשה ולא מן העשוי'.

והמ"ב שם (בס"ק ז') הביא את דעת הט"ז וכתב שיש להחמיר כדבריו, ולפי"ז יש להחמיר אף בסוכה להוריד את המזוזה ולקובעה מחדש.

ויש להוסיף דלכאוף אף לדעת המג"א בציצית יש להחמיר בסוכה, דהמ"ב (שם) לגבי ציצית הביא מה שכתב הדרך החיים דאף למג"א שמכשיר בציצית לחבר את הכנף שנקרע, זה דוקא אם נשאר הבגד בר חיובא עם ד' כנפות, אבל אם נתעגל הכנף ונפקע החיוב מן הבגד אף לדעת המג"א יש כאן משום 'תעשה ולא מן העשוי' כשחוזר ותופרו.

וא"כ לפי"ז אף לגבי מזוזה בסוכה אם ניטל התקרה מן החדר הרי בטל ממנו שם דירת קבע ופקע ממנו חיוב מזוזה והוי כנתעגל הכנף בציצית שכו"ע מודו בו.

אך מנהג העולם הוא שלא להוריד את המזוזה ולקובעה מחדש, וכפי שכתב מרן הגר"נ קרליץ שליט"א (חוט שני סוכות עמ' ר"ד), ואפילו מה שכתב המ"ב דמי שיש לו שני חדרים זה לפניו מזה אם הולך מחדרו לסוכה, צריך לשים על פתח הסוכה מזוזה מחמת החדר, מ"מ אמרו מרנן הגר"ש אלישיב והגר"ש וואזנר זצ"ל שלא ראינו מי שנוהגים להפוך את המזוזה, וצ"ב טעם הדבר.

ואפשר שהטעם שא"צ לקבוע המזוזה מחדש הוא משום שהגג מחובר עדיין בצירים ולא הסירו אותו לגמרי מן הבית, ולכך לא בטל שם חפצא של דירה מבית זה, ואפילו שבימי החג נפטר החדר ממזוזה הוי כדבר חיצוני ואין בזה משום תעשה ולא מן העשוי.

והנה הקשה העמק ברכה (עניני מזוזה אות ט') דבדרך החיים פוסק מצד אחד כדעת הט"ז שבציצית בכה"ג יש את הפסול של 'תעשה ולא מן העשוי', ומאידך פוסק כדעת הארבעה טורי אבן שבסוכה אי"צ לקבוע את המזוזה מחדש, וצ"ב מאי שנא מזוזה מציצית?

ויתכן דאולי ס"ל להדה"ח, דהנה הב"י ביור"ד שם מביא תשובות הרמב"ם שכתב לחכמי לונל שהטעם שבית בלי דלת פטור ממזוזה הוא משום דכתיב 'על מזוזות ביתך ובשעריך' ושער היינו דלת, ולפי"ז י"ל דקיום הדלת אינו חלק מחיובי מזוזה אלא תנאי בחיוב שצריך שיהא בו דלתות כדי שיהא מזוזת שער, אבל מ"מ שם בית לענין חיוב מזוזה הוא גם בלי דלת, ולכך נחשב הדבר לפטר צדדי ולא פטור בגופו של בית ואין בזה משום 'תעשה ולא מן העשוי' (עי' בשלמי תודה סוכות סי' ל' וסי' ל"א).

דברי מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א

במעמד שמחת בית השואבה בבית הכנסת המרכזי שיכון ה'

מוצש"ק חוהמ"ס תשע"ח

בחג הסוכות נתקנה שמחת בית השואבה, וענין שמחה זו מצינו בזה ב' טעמים, בבבלי [סוכה מח:] אי' טעמא משום דכתיב ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, וזה קאי על ניסוך המים, ואמנם צריך ביאור מה ענין השמחה הגדולה בקיום מצוה זו של ניסוך המים ואכ"מ, אולם כבר מבואר הדבר דענין שמחה זו שייך לחג הסוכות דוקא, שאז הוא זמן קיום מצות ניסוך המים, אולם בתוס' [להלן שם נ:] הביאו מהירושלמי דשמחת בית השואבה הוא על שכשבאים לבית המקדש שואבים רוח הקודש, ואכן לדבריהם מבואר גודל השמחה, וכי יש שמחה גדולה מלזכות לרוח הקודש, אלא דאם כן צ"ב מדוע נתקנה שמחה זו בחג הסוכות דוקא, והרי שלש פעמים בשנה אמרה תורה דיראה כל זכורך וגו', וצ"ב.

והנה בטעם מצות סוכה דעת רבי אליעזר [סוכה יא:] שהיא זכר לענני כבוד שעשה הקב"ה לישראל ביציאת מצרים, והטעם שעושים כן בסוכות ולא בפסח שהוא זמן יציאת מצרים ביאר הגר"א ז"ל [שה"ש א, ד] לפי שכשחטאו בעגל נסתלקו ענני הכבוד, וחזרו להם כשהתחילו לבנות המשכן בחג הסוכות לכך אנו עושים סוכות בט"ו תשרי, יעו"ש.

ורבנו בחיי בספרו כד הקמח במצות סוכה כתב דענני הכבוד שהושיב בהם הקב"ה את בני ישראל ביצי"מ הם כנגד שבעה רקיעים שישנם עד כסא הכבוד, ומצות סוכה זכר לענני כבוד, וצל הסכך הוא צל השכינה והכניסנו הקב"ה בצילו ע"י מצות הסוכה וכתב שם וז"ל: וא"כ כל המקיים מצות סוכה ונכנס בה עיניו אל הסכך העשוי לצל ומסכים בדעתו כי הקדוש ברוך הוא צלן של ישראל והוא המגין עליהם כצל המגין מפני החמה הוא שכתוב (תהלים קכא) ה' שומרך ה' צלך על ידי ימינך.

ויש להוסיף שענין זה מרומז גם בשעת מתן תורה שנאמר [דברים ד, לה] אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, ופרש"י כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת; מבואר ענין זה שהקב"ה הרי הוא שוכן עם ישראל וענני הכבוד הם המחיצה בין הקב"ה לישראל, וכשהיו בתוך ענני הכבוד הרי היו כביכול יחד עם הקב"ה.

ובמדרש [ב"ר מח, י] אי' דבשכר שאמר אברהם אבינו לאורחים והשענו תחת העץ זכו בניו למצות סוכה, וצ"ב במה סוכה היא שכר תחת הכנסת אורחים, והרי אדרבה מצות הסוכה היא שאמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, שאנו יוצאים מבתינו והיכן המידה כנגד מידה שבזה, אמנם הביאור הוא דסוכה היא צלא דמהימנותא [זוהר פר' אמור ח"ג דף קג ע"א], הישיבה בסוכה אינה יציאה מהבית אלא נכנסים לישוב בצילו של הקב"ה, ובשכר שהכניס אברהם אבינו את האורחים בצל קורתו זכינו למצות סוכה שבה מכניסנו הקב"ה בצלא דמהימנותא, ולכן בסוכה נמצאים האושפיזין שהם יושבי שולחנו של מקום כי הסוכה בית ה', וכמש"נ מדברי רבנו בחיי בכד הקמח דענין צל הסוכה הוא ה' צלך.

וכיון שכן כבר מבואר דזמן חג הסוכות שבו זוכים לקרבת ה' מיוחדת כל כך, הוא הזמן שבו שואבים רוח הקודש במידה גדושה כל כך יותר מכל ימות השנה ומשאר המועדות, ולכן זמן שמחת בית השואבה הוא בחג הסוכות דוקא.

אולם צריכים גם לדעת שעדיין אין זה דבר פשוט שהכל זוכים לו להיות בחג הסוכות בצלא דמהימנותא, ואפילו הבאים למקדש ממש אין הכל שווים בזה ולא כל אחד זוכה לשאוב רוח הקודש, ואנו רואים בעינינו בזה"ז כשבאים לכותל המערבי שהוא מקום שלא זזה השכינה משם, שישנם בני אדם שבאים לשם ואין להם כל שייכות וחיבור למקום קדוש זה ואצלם הוא אתר תיירות נחמד רח"ל, בודאי אנשים כאלו אינם זוכים לקבל רושם מהשכינה השורה במקום, וככל שהאדם בעל מעלה יותר כך זוכה להרגיש קדושת המקום ולינק ממנה, וזכורני כשלויתי את מו"ח זצ"ל כשבא לא"י לשמחת נישואי ועלינו לכותל המערבי שכשהגיע שם נתעלף, וגם על מרן הגר"ל דיסקין זצ"ל מסופר שהתעלף בפעם הראשונה שהגיע לכותל המערבי ויותר לא עלה אליו מוראו מקדושת המקום, לזכות להרגיש קדושת המקום זוכה כל אחד לפי מדריגתו.

ואם כן כך הוא הענין גם בחג הסוכות שזוכים לישב בצלל דמהימנותא שאצל כל אחד הוא לפי מדריגתו, וכבר נתבאר דברי רש"י עה"כ אתה הראת לדעת וגו' שבשעת מתן תורה פתח להם הקב"ה ז' רקיעים וראו שאין עוד מלבדו, וביאר בזה אדמו"ר ז"ל המשגיח רבי ירוחם זצ"ל דענין גילוי כבודו ית' שאין עוד מלבדו הוא על ידי התורה עצמה, שעל ידי התורה רואים שאין עוד מלבדו, ואין הדברים כפשטן שפתח להם הקב"ה מחיצות ממש להראותם, אלא על ידי זכירתם לתורה בשלימות וכניסתם לחדרי חדרים שבתורה ראו כן, כי התורה בוקעת את כל הרקיעים ובה רואים כבודו ית' שאין עוד מלבדו, ולכן בשמחת תורה הוא הזמן שאומרים פסוקים אלו של אתה הראת לדעת, דרגה כזו אין זוכים לה אלא יחידי סגולה שזכו להכנס לחדרי חדרים שבתורה ולהדבק בה.

וממילא כשחפצים לשמוח בשמחה רוממה שכזו שמחת בית השואבה, ודאי אין מקום שמחה זו בחוצות מקום המון העם, אלא רק במקומות התורה המיוחדים, **וכאן במקום הזה שהרב שליט"א אני מכירו כתלמידי המובהק וזכה שכולו תורה, והוא פותח דלתי תורה ונכנס לעומקה, הוא המקום הראוי לשמחה זו.**

ואמנם הדבר מפורש בגמ' דמקומות התורה המיוחדים הם כבית המקדש שהוא ה' מקום השמחה של שמחת בית השואבה, דאי' בברכות [ח.]. עה"כ אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות; משכנות יעקב זה בתי כנסיות ובתי מדרשות שהקב"ה אוהבן אולם שערי ציון הוא אוהב יותר, ומבאר שם רבנו יונה דהיינו המקומות הקבועים ללימוד התורה, והם הישיבות הקדושות שמעלתם יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות, ולהלן שם אי' מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד; והיינו שבזמן שהי' בית המקדש קיים בו שרתה השכינה ושם שאבו רוחו הקודש, ובזמננו המקום של השראת השכינה הוא במקומות התורה המיוחדים.

וכאן במקום זה שהרב שליט"א זכה לעשותו למקום תורה מובהק וכבר אין זה סתם בית כנסת ובית מדרש אלא הוא מקום שבו שולטת התורה, הרי הקב"ה נמצא כאן ויש השראת השכינה כמו בכסא הכבוד, ובמיוחד כעת בזמן חג הסוכות שהקב"ה קורא לנו לבוא ולישב בצל השכינה צלל דמהימנותא, וכשיוצאים מהסוכה ובאים למקום תורה כזה, ראוי לשמוח בשמחה גדולה זו של שמחת בית השואבה ולעשות זכר לשמחה הגדולה שהיתה במקדש כשהיו שואבין בזמנים אלו רוח הקודש.

וצריכים כל הנאספים כאן להתבונן שזוהי תכלית האסיפה להתבונן במעלת הימים האלו ימי חג הסוכות, ובמעלת התורה, ומעלת מקום תורה שבו כל האוירה היא אוירה תורנית רק תורה, ועל ידי זה לזכות ולקבל מעין מה שהי' בבית המקדש שהיו שואבים רוח הקודש. **נמצאים איתנו כאן גם אלו שזוכים להתקרב על ידי לב לאחים, זכיתם, זכיתם מאוד! להכנס לעולם התורה, לב לאחים' אתם אחים שלנו, ואת לבנו אנו נותנים לכם, זכיתם, ותמשיכו להתחזק ונשמח יחד.**

אני רוצה לספר לכם לפני שנתיים באו אלי לביקור הביתה אורחים שמאלניים מעיתון על המשמר, אמרתי להם תשמעו אני אוהב אתכם מאוד, אבל אתם שונאים אותנו איני יודע למה, אנחנו מסתכלים עליכם כאחים שלנו ואחים הרי אוהבים אחד את השני, רק שאנו מלאים רחמים עליכם על שאתם חיים בטעות, אבל זה לא סיבה שלא נאהב אתכם, וכמו אחד שאחיו רח"ל חולה אנוש, האם אינו אוהב אותו מחמת כן?, אוהבים יותר רק מרחמים, ודברים אלו נכנסו ללבם להבין השקפת התורה והנהגת בני תורה.

ואתם היקרים שזוכים להתקרב על ידי לב לאחים, את לבנו אנו מוסרים לכם, ואנחנו חפצים שתצטרפו אלינו ללבנו גם כן, תדעו שהלב הוא משכן הנשמה, והנשמה היא חלק מכסא הכבוד, מכסא כבוד חוצבה, וכל יהודי יש לו גרגיר מכסא הכבוד, אך לא כולם מרגישים זאת, אבל זה נמצא בנשמה שלכם, וכעת שאתם פותחים את לבכם ובעזרת ה' הוא ימשיך להפתח יותר ויותר, ותתקרבו לתורה, נזכה כולנו בזכות זה שיבנה בהמ"ק במהרה בימינו, ושם יהי' השראת השכינה מיוחדת, שהוא בית ה', נזכה לרוב הצלחה הצלחה ולשמחה אמיתית.

(נכתב ע"י תלמידו המובהק הרב אהרן קסלר שליט"א)

גליון זה לע"נ מרת רות בת אריה ע"ה
נתרם ע"י בנה ידידינו הרב העשי וולף שליט"א – ארה"ב